

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Cülcül, *Tabakâtü'l-eṭṭibbâ'* (nşr. Fuâd Seyyid), Kahire 1955, neşredenin girişi, s. yv; Sâid el-Endelûsî, *Tabakâtü'l-ümem* (nşr. Hayât Bû Alvân), Beyrut 1985, s. 192; İbnü'l-Kıftî, *İḥbârü'l-ulemâ'* (Lippert), s. 190, 272, 324, 325, 368; İbn Ebû Usaybia, *Uyûnü'l-enbâ'*, s. 493-495; İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlik*, VII, 311; Safedî, *el-Vâfi*, XII, 87; Brockelmann, *GAL*, I, 272; *Suppl.*, I, 422; Sezgin, *GAS*, III, 309-310; IV, 345; J. Vernet, "Los médicos Andaluces en el 'Libro de Las generaciones de médicos' de Ibn Yûlyûl", *Anuario de estudios medievales*, Barcelona 1968, V, 445-462 → *Estudios sobre historia de la ciencia Medieval*, Barcelona 1979, s. 469-486; a.mlf., "İbn Juljul", *DSB*, VIII, 187-188; Sarton, *Introduction*, I, 682; Ildefonso Garjo, "Acerca de algunos tratados sobre la triaca en el Magreb: La Maqâla fi adwiyat al-tiryâq de Ibn Yûlyûl", *Actas del II Coloquio Hispano-Marroquí de ciencias historicas*, Granada, 6-10 Noviembre de 1989, Madrid 1992, s. 233-242; a.mlf., "El tratado de Ibn Yûlyûl sobre los medicamentos que no mencionó Dioscorides", *Ciencias de la naturaleza en al-Andalus, Textos y estudios* (ed. E. García Sánchez), Granada 1990, I, 57-70; Mahmûd el-Hâc Kâsım Muhammed, "Dirâse mukârene fi târihi'l-eṭṭibbâ' inde İbnî'n-Nedîm ve'bn Cülcül", *Âfâku's-sekâfe ve't-tûrâs*, IV/16, Dübey 1417/1997, s. 23-32; A. Dietrich, "İbn Djudjul", *EJ* (İng.), III, 755-756; "İbn Cülcül", *DMBİ*, III, 243-244; Ahmed Recâi el-Cündî, "İbn Cülcül", *Mevsû'atü'l-hadâreti'l-İslâmiyye*, Amman 1993, s. 214-216.

H. BEKİR KARLIĞA

İBN CÜMEY' el-GASSÂNÎ

(ابن جميع الغساني)

Ebü'l-Hüseyn Muhammed
b. Ahmed b. Muhammed
el-Gassânî es-Saydâvî
(ö. 402/1012)

Hadis hâfızı.

305 (917) yılında Sayda'da doğdu. 306'da doğduğu da söylenmektedir. Yetiştirdiği hadis âlimleriyle tanınan bir aileye mensup olup beşinci dedesi Cümei'e nisbetle anılır. Babasından ve Sayda'nın önde gelen âlimlerinden ders aldı. Zehebî, onun hadis semâina 323'te (935) Ebû'l-Hasan Muhammed b. Ahmed b. Safve'den başladığını söylerse de (*A'lâmü'n-nübelâ'*, XVII, 155; *Târîhu'l-İslâm*, s. 66) İbn Cümei'in kendisinden Halep'te hadis rivayet ettiğini belirterek hocaları arasında saydığı (*Kitâbü Mu'cemi's-şüyûh*, s. 353), Zehebî'nin de biyografisini yazarken talebeleri arasında İbn Cümei'e de yer verdiği (*A'lâmü'n-nübelâ'*, XV, 295) Ebû'l-Fazl ed-Debbâc 309'da (921-22) vefat ettiğine göre (Hatîb, XII, 153) İbn Cümei'in önceleri babasının refakatinde olmak üzere

re beş yaşından itibaren seyahate çıkarak tahsil hayatına başladığı anlaşılmaktadır. Şam, Mısır, Irak, Hicaz ve İran bölgelerinde elliden fazla yer dolaştı. Kendilerinden faydalandığı hocaların sayısı, adlarını *Mu'cem*'inde zikrettiklerine rivayette bulunduğu halde eserine almadıkları da ilâve edilecek olursa 400'ü aşmaktadır (dolaştığı yerlerin ve hocalarının listesi için bk. *Kitâbü Mu'cemi's-şüyûh*, neşredenin girişi, s. 13). Başta babası olmak üzere Hüseyin b. İsmâil el-Mehâmîlî, İbn Mahled el-Attâr, İbn Ukde, Râmhürmüzî, Yezîd b. Muhammed el-Ezdî ve Yezîd b. İsmâil el-Hallâl onun hocalarından bazılarıdır.

Seyahatlerini tamamladıktan sonra Sayda'ya dönen İbn Cümei' burada hadis dersi vermeye başladı ve Sayda'nın yetiştirdiği meşhur âlimlerden biri olarak tanındı. Kendisinden hadis rivayet edenler arasında, başta Seken diye bilinen oğlu Hüseyin olmak üzere torunu Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Hasan es-Saydâvî, Temmâm er-Râzî, Muhammed b. Ali es-Sûrî, İbn Tallâb diye bilinen Ebû Nasr Hüseyin b. Muhammed el-Kureşî ve akranlarından Abdülganî el-Ezdî'yi saymak mümkündür.

Güvenilir bir râvi olduğu belirtilen ve zühd hayatına önem veren İbn Cümei' Receb 402'de (Şubat 1012) Sayda'da vefat etti. Sem'ânî'nin 400'den önce öldüğü yolundaki kaydı (*el-Ensâb*, VIII, 119) doğru değildir.

Eserleri. 1. *Mu'cemü İbn Cümei'* (*Müsneidü İbn Cümei'*, *Mu'cemü's-şüyûh*). Müellif bu eserinde hocalarının adlarını zikretmekte ve çok defa onlardan rivayet ettiği birer hadis veya şiire, kıssa ve özlü bilgilere yer vermektedir. İbn Cümei', birkaçı dışında hocalarının biyografilerine ve onlardan ne zaman hadis dinlediğine dair bilgi vermemekte, ancak kendileriyle nerede görüşüğünü çoğunlukla belirtmektedir. Adları Muhammed olanlarla başlayan eserde isimler alfabetik sıraya göre dizilmekle birlikte buna her zaman dikkat edilmediği görülmektedir. Eser, müellifin kendilerinden rivayette bulunduğu halde eserine almadığı hocalarından oluşan iki ayrı ek, Muhammed b. Sened'in bu eserden yaptığı seçmelerden oluşan *el-Müntekâ min Mu'cemi's-şüyûh* (*Muhtârât*, Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye, Mecmua, nr. 52, vr. 98^b-101^a) adlı kitabı ve İbn Cümei'in oğlu Seken'in dedesinden ve babasından dinlediği hadislerden derlediği ve nâşirin *Hadîsü's-*

Seken b. Cümei' adını verdiği iki risâle ile birlikte Ömer Abdüsselâm Tedmürî tarafından yayımlanmıştır (Beyrut 1405/1985, 1987). Zehebî, eserdeki bazı hadisleri seçerek *Erba'üne hadîsen büldâniyye* adında bir cüz oluşturmuştur (*A'lâmü'n-nübelâ'*, neşredenin girişi, I, 89). **2. *Mu'cemü (Semâ'atü) telâmîzi İbn Cümei'***. Müellifin kendisinden hadis alan talebelerinin isimlerini kaydettiği anlaşılan bu eserin birkaç cüzden meydana geldiği belirtilmektedir (*Kitâbü Mu'cemi's-şüyûh*, neşredenin girişi, s. 34).

Sezgin, İbn Cümei'e *Hadîs* adıyla bir eser daha nisbet ediyorsa da (*GAS* [Ar.], I, 454) aslında bu eser, *Hadîsü's-Seken* başlığıyla neşredilen (nşr. Ömer Abdüsselâm et-Tedmürî, *Kitâbü Mu'cemi's-şüyûh* içinde, s. 414-422) ve ferağ kaydından müellifin oğlu Seken'e ait olduğu açıkça anlaşılan iki varaklık bir risâleden ibarettir. Bir nüshası Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye'de bulunan eserin (Hadis, Mecmua, nr. 17, vr. 83-84) asıl adı *el-Muhtâr min hadîsi İbn Cümei'dir*.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Cümei', *Kitâbü Mu'cemi's-şüyûh* (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî), Beyrut 1405/1985, s. 353, 421, 423-425; ayrıca bk. neşredenin girişi, s. 13, 23, 34; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XII, 153; Sem'ânî, *el-Ensâb*, VIII, 116-117, 119; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, III, 437-438; İbn Manzûr, *Muhtâsarü Târîhi Dumaşk*, XXI, 305; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, neşredenin girişi, I, 89; XV, 295; XVII, 152-156; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 401-420*, s. 65-66; a.mlf., *el-İber*, II, 202-203; Safedî, *el-Vâfi*, II, 60; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, IV, 231; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1678, 1737; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, III, 164; *Hedîyyetü'l-ârifin*, II, 59; Kettânî, *er-Risâletü'l-mustetrafe* (Özbek), s. 102, 169, 286; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 259; Ziriklî, *el-A'lâm*, V, 313; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, VIII, 315; Sezgin, *GAS* (Ar.), I, 453-454.

EBUBEKİR SIFIL

İBN CÜREYC

(ابن جريج)

Ebü'l-Velid Abdülmelik
b. Abdilazîz b. Cüreyc el-Kureşî
(ö. 150/767)

Tefsir, hadis ve fıkıh âlimi, tâbiî.

80 (699) yılında doğdu. Rum asıllı olup Ebû Hâlid künyesi ve Rûmî, Mekkî, Ümevî nisbeleriyle de anılmıştır. Ümeiye b. Hâlid'in mevlâsı olduğu söylenir. Dedesi Cüreyc'in de Abdülazîz b. Abdullah b. Hâlid b. Esid'in hanımı Ümmü Habîb'in kızı olduğu ileri sürülmüştür. Kendi beya-